

KARADENİZ

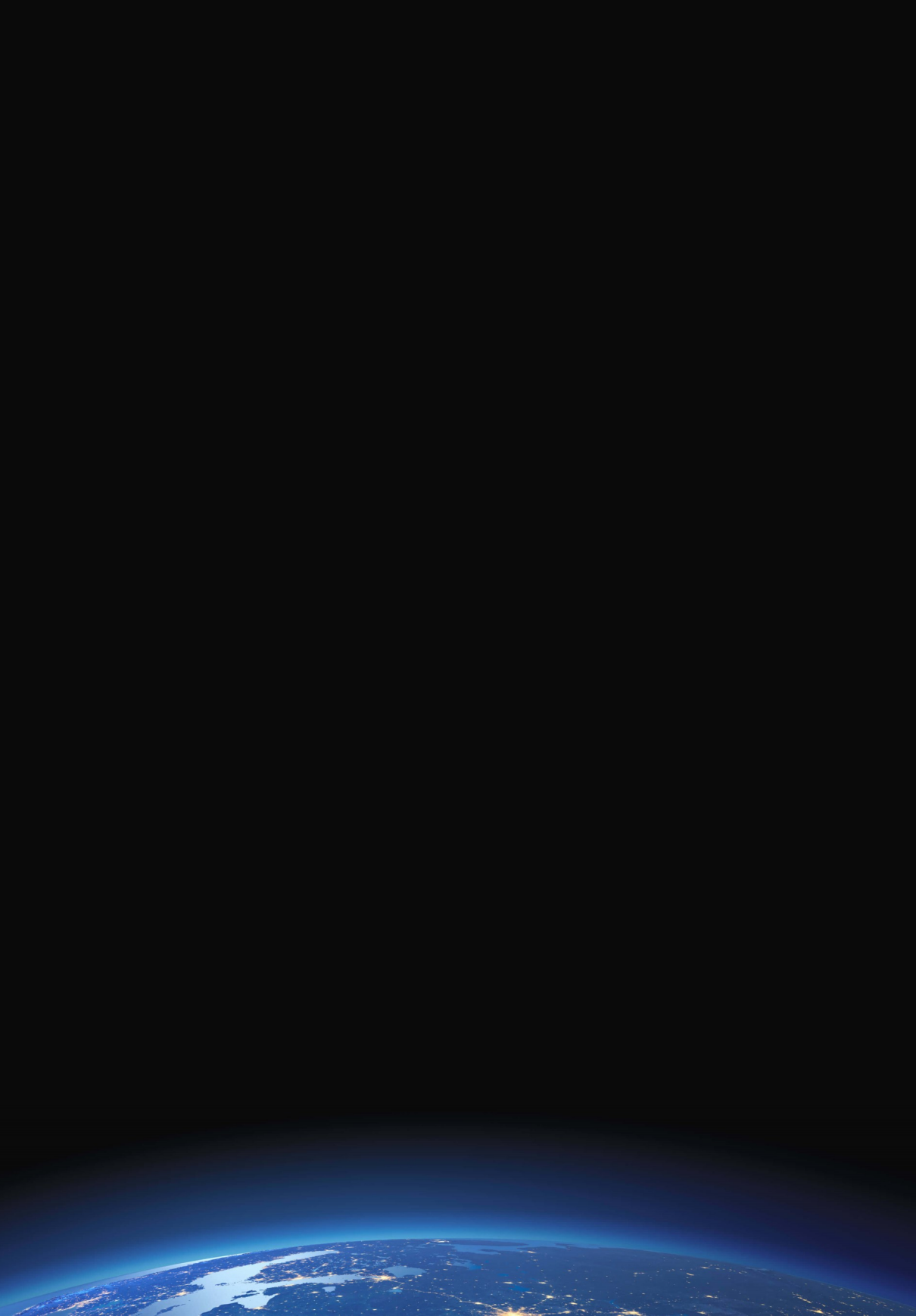
2020 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editör
ÖZGÜR TÜFEKÇİ

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2020 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editör
ÖZGÜR TÜFEKÇİ

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

KARADENİZ: 2020 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 1

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-35-3

© 2021 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Temmuz 2021, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yasasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editör: Özgür Tüfekçi

İçindekiler

TAKDİM8

1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2020 Görünümü

Çok Yönlü Dış Politika Arayışında Türkiye: 2020 13

RUKİYE PATAN ve ÖZGÜR TÜFEKÇİ

Karabağ Savaşı ile Yeniden Dirilen Azerbaycan: 2020 51

HÜLYA KINIK

İç Sorunlar ve Çözüm Arayışları İçinde Bulgaristan:
2020 78

VAHİT GÜNTAY

Var Olma Mücadelesi İçinde Ermenistan: 2020 108

DİLEK KARADENİZ TOPAL

Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2020 143

HASAN YILMAZ

Doğu ile Batı Arasında Yönünü Arayan Moldova:
2020 182

SELİM KURT

Pandemi ve Seçim Kıskaçında Romanya: 2020 208

EDA TUTAK

Bölgesel Mücadelenin Küresel Aktörü Rusya: 2020 243

YAŞAR SARI

Reform Arayışının Gölgesinde Ukrayna: 2020..... 290

ADNAN SEYAZ

Müzmin Sorunlar Sarmalında Yunanistan: 2020..... 320

ŞEYMA KALYONCU

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Trump Giderken Amerika Birleşik Devletleri'nin Karadeniz Politikası: 2020 354

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Geniş Karadeniz Havzası: 2020 385

PELİN ÇOLAK ve CEREN HAKYEMEZ

Geniş Karadeniz Havzası'nda Çin'in Yeniden Konumlanma Stratejisi: 2020..... 412

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası'na Yönelik Politikaları: 2020 439

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve ÖZGÜR TÜFEKÇİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınıraşan Sorunlar

Ukrayna ve Suriye Krizlerinin Kesişimi: Rusya ve Türkiye'nin Jeopolitik Mücadelesi 476

RAHMAN DAĞ

Soğuk Savaş Sonrasında Karadeniz Havzası'nda Göç ... 498

İSMAIL KÖSE

“Kanal İstanbul” Projesinin Montrö Boğazlar Rejimine
Olası Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme 523

BÜLENT ŞENER

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 551

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Çevresel Sorunlar Bağlamında Karadeniz Havzasında
Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası İş Birlikleri..... 595

NİSA ERDEM

2020 Yılı Rus İstihbarat Faaliyetleri 625

AHMET ATEŞ

Karadeniz ve Küreselleşme 650

BÜŞRA YILMAZ ve MURAT ÇEMREK

Geniş Karadeniz Bölgesi'nde Entegrasyon Hareketleri ve
Güç Mücadelesi: Jeoekonomik Bakış 678

BAYRAM GÜNGÖR

YAZARLAR 714

TAKDİM

Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın hayatına başladığı bu ilk çalışmayla küresel ve bölgesel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olmayı amaçlamaktadır.

Kısa zamanda yoğun bir çalışma ve emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan elinizdeki eserin bilgi ağırlıklı olması hedeflenirken, yazarların yapmış olduğu analizler okuyucunun takdirine bırakılmıştır. Bu noktada birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümleri kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2020’de Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta yirmi bir makale yer almaktadır. Üç bölümünden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2020 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan ve Özgür Tüfekçi’nin Türkiye’nin pandemi koşulları altında 2020 yılında geirmış olduğu süreçleri ele aldığı “ok Yönlü Dış Politika Arayışında Türkiye: 2020” başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık “Karabağ Savaşı ile Yeniden Dirilen Azerbaycan: 2020”; Vahit

Güntay “İç Sorunlar ve Çözüm Arayışları İçinde Bulgaristan: 2020”; Dilek Karadeniz Topal “Var Olma Mücadelesi İçinde Ermenistan: 2020”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2020”; Selim Kurt “Doğu ile Batı Arasında Yönünü Arayan Moldova: 2020”; Eda Tutak “Pandemi ve Seçim Kıskaçında Romanya: 2020”; Yaşar Sarı “Bölgesel Mücadelenin Küresel Aktörü Rusya: 2020”; Adnan Seyaz “Reform Arayışının Gölgesinde Ukrayna: 2020”; Şeyma Kalyoncu “Müzmin Sorunlar Sarmalında Yunanistan: 2020” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Trump Giderken: Amerika Birleşik Devletleri’nin Karadeniz Politikası, 2020”; Pelin Çolak ve Ceren Hakyemez’in “NATO ve Geniş Karadeniz Havzası: 2020”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Çin’in Yeniden Konumlanma Stratejisi: 2020”; ve Fevzi Kırbaşoğlu ve Özgür Tüfekçi’nin “Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası’na Yönelik Politikaları: 2020” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Rahman Dağ “Ukrayna ve Suriye Krizlerinin Kesişimi: Rusya ve Türkiye’nin Jeopolitik Mücadelesi”; İsmail Köse “Soğuk Savaş Sonrasında Karadeniz Havzası’nda Göç”; Bülent Şener “‘Kanal İstanbul’ Projesinin Montrö Boğazlar Rejimine Olası Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Nisa Erdem “Çevresel Sorunlar Bağlamında Karadeniz Havzasında Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası İş Birlikleri”; Ahmet Ateş “2020 Yılı Rus İstihbarat Faaliyetleri”; Büşra Yılmaz ve Murat Çemrek “Karadeniz ve Küreselleşme”; Bayram Güngör “Geniş Karadeniz Bölgesi’nde Entegrasyon Hareketleri ve Güç Mücadelesi: Jeoekonomik Bakış” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

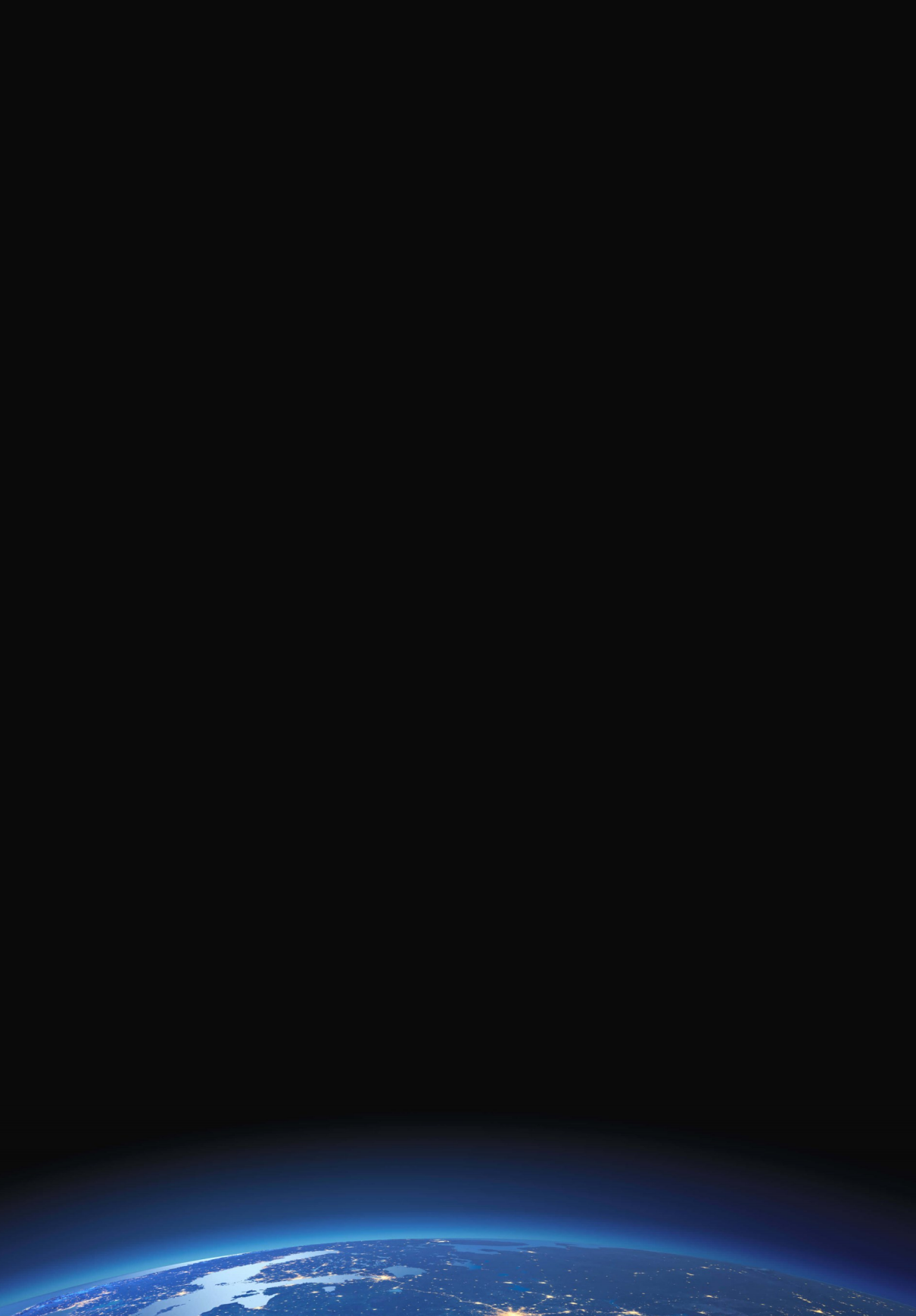
Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederim.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü
Trabzon - Nisan 2021

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

TRUMP GİDERKEN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN KARADENİZ POLİTİKASI: 2020

Murat Ügöl

[Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) geniş Karadeniz havzasına olan ilgisini, on dokuzuncu yüzyılın başında Berberi Kıyısı'ndaki korsanlık eylemlerinin ardından Thomas Jefferson'ın ısrarıyla güçlü bir donanmaya sahip olma yönünde attığı adımlara kadar götürmek mümkündür (Spellberg, 2018, 141-142). George Washington'ın başkanlığa veda konuşmasında işaret ettiği gibi (Kalaitzidis ve Streich, 2011, 18-26), Avrupa meselelerine siyasi ve özellikle de askeri konularda dâhil olmaktan kaçınan fakat ticari ilişkileri de engelsiz ve yoğun bir şekilde yürütmek isteyen Amerikan başkanları, güçlü donanmayı diğer ülkelerle serbest ticareti sağlayacak önemli bir araç olarak değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda Karadeniz bölgesine de büyük ölçüde ticari amaçlarla yaklaşan ABD, hem bölgedeki ülkelere kendi ürettiği malları satmak hem de bu bölgeden sanayisi için hammadde sağlamak amacıyla Türk Boğazlarının kendi gemilerine açılması için Osmanlı Devleti bazında diplomatik girişimlerde bulunmuş ve bu hakkı 1830 yılında elde etmiştir (Erhan, 2015, 129). Her ne kadar Karadeniz bölgesindeki ticaret ABD'nin beklentilerinin altında kalsa da serbest ticaret ve denizlerde seyrüsefer serbestliğini kuruluşundan itibaren en önemli iki uluslararası norm olarak kabul eden Amerikan yönetimleri için

Karadeniz'in, kıyı ülkeleri dışındaki ülkelere açık olması büyük önem taşımıştır.

ABD'nin serbest ticarete yaptığı vurgu ile sınırlı olan Karadeniz politikası, 1917 yılında siyasi ve ekonomik sisteminin merkezine kapitalizm ile mücadeleyi koymuş olan Bolşevik yönetiminin Rusya'da iktidara gelmesi ve Washington'ın Osmanlı Devleti'nin de içinde olduğu İttifak Devletleri'ne karşı Birinci Dünya Savaşı'na dahil olmasıyla ciddi değişime uğramıştır. 1917-1923 yılları arasında gerek Rusya'daki iç savaş gerekse Amerikan halkının Osmanlı Devleti'nde yaşayan Yunanlıların ve Ermenilerin durumuna olan ilgisiyle ABD'nin Karadeniz politikası serbest ticaretin yanında güç politikaları ve insani meseleleri de içerisine alacak şekilde gelişmiştir (Shenk, 2012). Bununla birlikte ABD'nin savaşın ardından tekrardan kıtasına çekilmesi ve denizlerdeki güç dengesini ilgilendiren Washington Deniz Konferansı gibi gelişmeler haricinde dış dünyadaki gelişmelerde önemli rol oynamaktan kaçınması - 1929 Büyük Depresyonu da bu tercihte etkili olmuştur - Karadeniz bölgesine yönelik ilgisini sınırlı tutmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde ise Avrupa ülkelerinin büyük bir yıkıma uğramasıyla Sovyetler Birliği'ni dengeleme gereksinimini üzerine alan ABD, George Washington'ın mesajını tamamıyla arkada bırakmış ve özgür dünyanın savunulması gerekçesiyle Sovyetler Birliği ile her alanda mücadele görevine soyunmuştur. ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı yürüttüğü çevreleme politikasının önemli sınırlarından birini Karadeniz bölgesi teşkil etmiş, bölgenin kuzey, doğu ve batısında Doğu Bloğu etkisini gösterirken, ABD Karadeniz politikasını Türkiye ile kurduğu ittifak üzerinden yürütmüştür. Bu dönemde güç politikası ve güvenlik endişeleri diğer tüm dış politika önceliklerine ağır basmıştır.

ABD'nin Truman Doktrini ile tartışmasız bir şekilde üzerine aldığı liberal uluslararası düzene liderlik etme görevi uzun yıllar Amerikan dış politikasının pusulası işlevini görmüş ve Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması ile liberal

uluslararası düzeni gerçek anlamda küresel bir sisteme dönüştürmenin yolu açılmıştır. Bu bağlamda Bruce Jentleson'ın (2010, 9) Amerikan dış politikasının dört temel unsuru olarak tanımladığı güç, refah, barış ve değer amaçlarını ABD'nin çıkarları doğrultusunda tüm dünyada olduğu gibi geniş Karadeniz havzasında şekillendirmek de tek kutuplu düzende mümkün hale gelmiştir. Öncelikle ABD Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla Karadeniz bölgesinde gücünü daha rahat bir şekilde artırma fırsatını yakalamış ve ilerleyen dönemlerde Rusya ile problem yaratabileceğini bilmesine rağmen bölge ülkelerinin Avrupa Birliği ve NATO gibi Batı-merkezli uluslararası örgütlere üye olmasına destek vermiştir (Sarotte, 2019). ABD'nin bölgede artan gücü ve etkisi özellikle 2000'lı yıllarda ABD ile Rusya'yı karşı karşıya getirmiş, Putin yönetimi Rus etki alanında gördüğü Ukrayna ve Gürcistan'ın Batı bloğuna kaymasını engellemek için askeri güç de dâhil her türlü baskı aracını kullanmıştır. Rusya'nın bölgedeki kontrol politikaları ise ister Demokrat ister Cumhuriyetçi olsun tüm Amerikan yönetimleri için karşı çıkılması ve önlem alınması gereken bir durum olarak değerlendirilmiş ve bölgedeki büyük güç rekabetini tekrardan ortaya çıkarmıştır.

ABD'nin Karadeniz bölgesindeki geleneksel amacı olan ekonomik faaliyetler de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla yeniden ve daha önemli ölçüde dış politika kararlarını etkilemiştir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Asya ve Kafkasya'da doğal kaynak zengini ülkelerin ortaya çıkması Amerikan enerji şirketlerini bölgeye çekmiş ve Eylül 1994'de Azerbaycan ile bir dizi enerji şirketi arasında imzalanan "Yüzyılın Antlaşması" ABD'nin Rusya ile ekonomik bir rekabet içerisine de gireceğinin önemli bir göstergesi olmuştur. Bölgede Bakü-Tiflis-Ceyhan gibi enerji güzergahlarına destek veren ABD, bir yandan Batı ülkelerinin Rusya'ya enerji bağımlılığını azaltmaya çalışırken, diğer yandan kendi şirketlerinin çıkarlarını da korumayı amaç edinmiştir (Kauzlarich, 2019). Ukrayna, Gürcistan, Çeçenistan ve Dağlık

Karabağ gibi Karadeniz'e yakın birçok sıcak çatışma bölgesinin rekabet eden enerji yollarının merkezinde olması bu bağlamda şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, Soğuk Savaş sonrası Amerikan yönetimleri bölgedeki Amerikan varlığını ve faaliyetlerini realist bir siyasi, askeri ve ekonomik güç rekabetinden ziyade liberal bir barış siyaseti olarak yansıtmaya özen göstermişlerdir. Bu bağlamda bölgede demokrasi, serbest pazar ve insan hakları gibi liberal ilke ve değerlerin kabul edilmesinin bölgesel barışa ve istikrara katkıda bulunacağını öne süren Washington, bölgenin nükleer silahlardan arındırılmasından çatışmaların barışçıl çözümüne, seçimlerin demokratik bir ortamda sürdürülmesinden bölgesel göç hareketlerine kadar birçok meselede Karadeniz bölgesindeki ülkelerin iç ve dış politika tartışmalarına ve meselelerine dahil olmuştur.

Donald Trump ve ABD'nin Küresel Liderlik Rolü, 2017-2019

Liberal uluslararası düzene liderlik etme görevi Soğuk Savaş sonrası bütün Amerikan başkanları için tartışmasız bir gerçek olarak kabul edilmiş, partiler arasında büyük strateji farklılıklarından ziyade Amerikan kamuoyunun tepkisine göre vurgu farklılıkları görülmüştür. Örneğin, 11 Eylül saldırılarının ertesinde George W. Bush başkanlığında tek taraflı güç kullanımı öne çıkarken, Afganistan ve Irak maceralarının uzun süreli hale gelip kamuoyunun tepkisini çekmesiyle Barack Obama döneminde ilke ve değerlere daha sık vurgu yapıldığı görülmüştür. Bununla birlikte her dönemde ABD, Karadeniz de dahil farklı coğrafyalarda güç arayışında ve gücünü gösterme derdinde olmuş, ekonomik çıkarlarını korumaya ve geliştirmeye çalışmış, bölgesel ve küresel barışın ABD olmadan sağlanamayacağına inanmış ve Batılı liberal değerlerin tüm dünyada yayılmasını teşvik etmiştir. Bu politikalar kısaca "blob" adı verilen Amerikan müesses nizamının çalışmalarıyla süreklilik kazanmış (Porter, 2018, 11-16), Amerikan medyası ve aydınları da Amerikan dış politika sisteminin içerisinde yer

alabilmek ve kendi çıkarlarını da gerçekleştirebilmek amacıyla liberal uluslararası düzene liderlik görevini desteklemişlerdir (Walt, 2019).

Dış politika elitleri arasındaki bu anlayış birliğine rağmen Amerikan kamuoyu ülkelerinin dünyada bir polis rolü oynamasına soğuk bakmış, Nazi Almanyası, Sovyetler Birliği ya da Osama bin Ladin gibi somut bir düşman olmadığında yöneticilerin içeride sağlık, eğitim ya da işsizlik gibi kendi hayatlarını daha fazla etkileyen sorunlara odaklanmalarını istemişlerdir. Aslında Soğuk Savaş sonrasında gerçekleşen seçimlere bakıldığında Amerikan başkanlarının da bu gerçeğin farkında oldukları net bir şekilde görülmektedir. 1992 seçimlerinde dış politika deneyimi bağlamında rekabet edemeyeceği, Soğuk Savaş'ın ve Körfez Savaşı'nın muzaffer başkanı George H.W. Bush'a karşı yarışan Bill Clinton başkanlık yarışını iç politika üzerinden kurgulamış ve ünlü "Mesele ekonomi, aptal" sloganıyla seçimlerden galibiyetle çıkmıştır (Levy, 2002, 205). Fakat Clinton sekiz yıllık başkanlığı döneminde Somali, Haiti ve Kosova gibi farklı coğrafyalarda aktif bir askeri dış politika sergileyince, George W. Bush dış politikayı arka plana atan ve insani müdahaleleri ve rejim değiştirme operasyonlarını eleştiren bir seçim stratejisi ile 2000 yılındaki başkanlık seçimlerini kazanmıştır (Barilleaux ve Zellers, 2009, 74). 11 Eylül saldırıları ve yönetimindeki neo-muhafazakar yöneticiler ise oğul Bush'u Clinton'ın eleştirdiği politikalarını kendisinin takip etmesine neden olmuş ve 2008 yılında Barack Obama "Değişim" sloganıyla seçimleri kazanmıştır. Fakat Obama döneminde de liberal uluslararası düzene liderlik etme stratejisinde büyük bir değişiklik olmamış, sadece söylemsel düzeyde bir yumuşama ve "Aptalca şeyler yapma" sloganıyla bilinen dış politikada bir risk almama eğilimi sergilenmiştir (Rothkopf, 2014).

Bu dış politika sürekliliği ve kamuoyu beklentileri arasında görülen çatışma doğal olarak Amerikan siyasetinde yeni bir siyaset akımı yaratmış ve hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi

Parti'de geleneksel dış politika normlarını paylaşmayan siyasetçiler parti içi baskılara ve engellemelere rağmen kamuoyunda büyük destek almışlardır. Örneğin, Demokrat Parti içinde Bernie Sanders ve Elizabeth Warren gibi isimler iç politikaya dönük yaklaşımlarıyla ve Amerika'nın geleneksel güvenlik-merkezli dış politika algılamalarını paylaşmamalarıyla başkanlık için yarışmışlardır (Patrick, 2019). Fakat parti içi güç odaklarının destekleriyle uluslararası liderliğin savunucuları olan Hillary Clinton ve Joe Biden sırasıyla 2016 ve 2020 seçimlerinde Demokrat Parti'nin başkan adayları olmuşlardır. Benzer bir durum 2016 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti'de de görülmüş ve hiçbir siyaset tecrübesi olmayan ve başkanlık için de ciddiye alınmayan – hatta alay edilen – Donald Trump beklenmedik bir şekilde önce partiden başkan adaylığı biletini almış, ardından da daha büyük bir sürprize imza atarak ABD'nin 45. başkanı olarak Beyaz Saray'a yerleşmiştir. Trump, kamuoyunun beklentilerini de dikkate alarak seçim stratejisini Amerika'nın uluslararası liderlik politikalarının sert bir şekilde eleştirilmesi üzerinden şekillendirmiştir. Trump, Amerika'nın çıkarlarına hizmet etmeyen uluslararası örgütlerden ve antlaşmalardan çekileceğini belirtmiş, Orta Doğu'da Amerikan askerlerinin varlığını sorgulamış, liberal serbest ticaret sisteminin ABD'nin aleyhine işleyerek diğer ülkeleri zenginleştirirken ülkede işsizlik sorunu yarattığını vurgulamış, demokrasi ve insan hakları meselelerinin dış politika anlayışında temel kriterler olmadığına işaret etmiş ve göçmenlere karşı popülist ve yabancı-düşmanı söylemler geliştirerek Amerikan'ın her şeyden önce kendi menfaatlerine yoğunlaşması gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda 2016 başkanlık yarışı daha önce şahit olunmayan ölçüde iki farklı dış politika stratejisi arasında geçmiştir. Hillary Clinton Amerikan müesses nizamının bir parçası olarak Amerikan istisnacılığını vurgulayacak şekilde ülkesinin liberal uluslararası düzene liderliğinin devamını savunurken, Donald Trump ABD'nin içinde olduğunu iddia ettiği siyasi ve ekonomik düşüşü ancak milliyetçi politikalarla, müttefik-rakip devlet

ayrımı yapmadan bütün diğer devletlerle sil baştan çıkar pazarlıkları yaparak gerçekleşeceğine inanmıştır (Cherkaoui, 2016).

“Önce Amerika” sloganıyla Amerikan dış politikasında büyük değişiklikler vaat eden bu strateji doğal olarak geleneksel eğilim ve yönelimlerle çatıştığı ölçüde dış politika karar alma sürecinde çatışma, belirsizlik ve düzensizlik getirmiştir. Büyük ölçüde başkan seçileceğine kendisi de pek inanmamış olan Trump, seçim öncesinde milli güvenlik takımını oluşturmak için önemli bir hazırlık yapmamış ve geçiş sürecinde kendisine dış politikada yardımcı olacak isimleri seçerken de belli bir plan dahilinde hareket etmemiştir (Daalder ve Lindsay, 2018). Trump'ın kendisinin de dış politikada karar alınırken belli bir disiplin, süreç ya da kurumsal anlayışla hareket etmediği dikkate alındığında farklı gruplar ve ideolojiler arasındaki rekabet, dış politika tartışmalarına damga vurmuştur. Bu dış politika arenasında bir tarafta Steve Bannon ve Peter Navarro gibi danışmanlar ve yöneticiler başkanı seçim vaatleri ve Önce Amerika stratejisi bağlamında hareket etmesi için teşvik etmişlerdir. Yönetimin diğer tarafında ise basında “odadaki yetişkinler” olarak anılan Dışişleri Bakanı Rex Tillerson, Savunma Bakanı Jim Mattis ve Ulusal Güvenlik Danışmanı H. R. McMaster gibi ABD'nin küresel liderlik politikalarının devamından yana olan ve başkanın milliyetçi eğilimlerini sınırlamaları ve hatta engellemeleri beklenen isimler yer almıştır. Ayrıca bu iki ideolojik kutbun arasında Trump'ın damadı Jared Kushner ya da ABD'nin Birleşmiş Milletler Temsilcisi Nikki Haley gibi başkan ile ailevi ve kişisel yakınlıkları sebebiyle dış politikada otonom şekilde hareket eden yetkililer yer almıştır. Dış politikada herhangi bir deneyimi ya da bilgi birikimi olmayan bir başkanın yönetimi altında söz konusu güç odakları sürekli bir rekabet halinde olmuş ve bu durum Trump yönetiminin ilk üç yılında istikrarlı ve tahmin edilen bir dış politika oluşturmasının önünde en büyük engel olmuştur.

Bu bağlamda Trump yönetiminin Karadeniz politikası 2020 yılına kadar bir bilinmezlik gölgesi altında şekillenmiştir. Önce Amerikalılar ABD'nin dış politikada en fazla Çin'den gelen tehdide odaklanmasını beklemişler, Avrupa ülkelerinin güvenliği ya da NATO ittifakı gibi meseleler dış politika gündemlerinin ilk sırasında yer almamıştır. İdeolojik olarak bu gruba yakın olan Başkan Trump'ın NATO ülkelerini savunma bütçelerini artırmama konusunda sürekli ve şiddetli bir şekilde eleştirmesi ve hatta örgütten ayrılmayı ciddi bir şekilde değerlendirmesi hem Amerikalı yöneticiler hem de müttefik ülkeler için Trump'un yönetimi boyunca sürekli bir korku kaynağı olmuştur (The New York Times, 2020). Ayrıca Trump'ın NATO'nun genişlemesine soğuk bakması ve üyeliği Rusya ile ABD arasında tartışma konusu olan Karadağ'ı agresiflikle suçlayarak, Avrupa'nın küçük ülkeleri için üçüncü dünya savaşı başlatmaya niyeti olmadığını ifade etmesi, NATO üyesi Karadeniz ülkeleri için ABD'nin kolektif güvenlik garantilerine çok güvenmemeleri yönünde açık bir mesaj olmuştur (The Guardian, 2018). Bunların da ötesinde Trump'ın sürekli olarak Rusya'yı eleştirmekten kaçınması, Putin'i överken Avrupalı müttefikleri düşman olarak tanımlaması ve Rusya'nın askeri eylemlerine geç ve yetersiz reaksiyonlar göstermesi ABD'nin müttefikliğine güven konusunda soru işaretlerini artırmıştır. Kasım 2018'de Karadeniz ile Azak Denizi'ni birleştiren Kerç Boğazı'nda Rusya'nın üç Ukrayna gemisine el koyması ve yirmi dört mürettebatını tutuklaması sonrası danışmanlarının Rusya'ya yeni yaptırımlar ve Karadeniz'de daha fazla askeri güç bulundurulması tavsiyelerinin aksine Trump'ın sadece Arjantin'de düzenlenecek G-20 zirvesinde Putin ile yapacağı görüşmeyi iptal ettiğini açıklaması başkanın Rusya ile çatışmak istememesinin belirgin örneklerinden biri olmuştur (Weiland, 2019).

Trump'ın uluslararası liderlik rolünü reddeden eğilimlerine rağmen "odadaki yetişkinler" olarak bilinen politikacılar ABD'nin geleneksel politikalarını yönetimin ilk iki yılında

mümkün olduğunca sürdürmeye gayret etmişlerdir. Örneğin, Trump'ın NATO ülkelerini eleştiren açıklamalarının akabinde Savunma Bakanı Jim Mattis müttefik ülkeleri ziyaret ederek ABD'nin Rusya'ya karşı güvenlik garantilerinin kalıcı olduğunun garantisini vermiştir. Savunma Bakanlığı'nı görev yaptığı dönemde "Yeniden Güven Verme Bakanlığı" olarak adlandırılan Mattis (Snodgrass, 2019), yönetimde görev almadan önce Trump'ın NATO karşıtı görüşlerini "delilik" olarak yorumlamış, ittifak ilişkilerinin ABD'nin güvenliği için vazgeçilmez önemde olduğunu sıklıkla vurgulayarak NATO'yu da "işbirliğinin esas kayası" olarak nitelendirmiştir (BBC, 2017). Karadeniz bölgesinde Rus etkisini de bu bağlamda sınırlandırmayı amaç edinen Mattis, Ulusal Güvenlik Danışmanı McMaster ile birlikte Ukrayna ve Gürcistan'a silah gönderilmesini sağlamış, Ukrayna'ya yapılan savunma yardımları da 2014 ile karşılaştırıldığında 91 milyon dolardan 415 milyon dolara çıkmıştır (Joja, 2020). Mattis ayrıca Dışişleri Bakanı Rex Tillerson ile işbirliği halinde Obama döneminde bölgesel gerilimi artırabileceği endişesiyle onaylanmayan Javelin füzelerinin Ukrayna'ya satılmasını da sağlamışlardır (Doubleday, 2018). Mattis, Doğu Avrupa ve Karadeniz bölgesinde Rusya'ya karşı güvenliğin sağlanması amacıyla NATO bünyesinde "Dört Otuz" adı verilen planın hayata geçirilmesi için çalışmalar da yapmıştır. Bu plan, bir çatışma durumunda 30 gün içerisinde 30 uçak filosunun, 30 donanma gemisinin ve 30 muharebe taburunun savaşa hazır hale gelmesini öngörmüştür (Werner, 2018).

Mattis'in başkanın dış politika çizgisinden ayrılan bu tutumuna Tillerson ve McMaster da destek vermiştir. Yönetimde görev almadan önce uzun yıllar enerji şirketi ExxonMobil'in yönetim kurulu başkanlığını yapan ve bu görevi sırasında Vladimir Putin ile de yakın ilişkiler geliştirdiği için bakanlığına şüphe ile yaklaşılan (Reuters, 2016) Tillerson, bu endişelere rağmen Dışişleri Bakanlığı'nı yürüttüğü Mart 2018'e kadar Mattis'in dış politika çizgisine yakın durmuş ve ABD'nin

küresel düzene liderlik etmesini ve müttefiklik ilişkilerini güçlendirmesini savunmuştur. Görev süresi boyunca Rusya'ya karşı rekabetçi bir söylem kullanan Tillerson'ın Moskova'yı İngiltere'de eski bir Rus ajanına kimyasal saldırıdan dolayı suçlamasının ardından görevden alınması da Rusya ile ilişkiler konusunda görev aldığı yönetimle arasındaki farklılığı açık bir şekilde göstermiştir (BBC, 2018). Benzer şekilde McMaster da Rusya'ya karşı yönetimdeki şahinlerin arasında yer almış ve Batı ülkelerinin, saldırgan eylemleri karşısında Rusya'ya gerekli bedeli ödetmediği konusunda eleştirilerde bulunmuştur (Sen, 2018). Nisan 2018'de görevden alınmasının ardından yazdığı *Savaş Alanları: Özgür Dünyayı Savunma için Savaşmak* adlı kitabında Soğuk Savaş sonrası Amerikan yönetimlerini büyük güç mücadelesinin tarih olduğunu düşündükleri için eleştiren McMaster (2020), Putin'in temel amacının uluslararası alanda güçlenmek değil, rakip devletleri aşağı çekerek zayıflatmak ve müttefiklik ağlarını parçalamak olduğunu ifade etmiştir. ABD'nin müttefikleriyle ortaklaşa hareket ederek Rusya'nın saldırgan eylemlerini Ukrayna'da, Suriye'de ve hatta ABD'nin içinde engellemesi gerektiğini savunan McMaster da bu bağlamda yönetim içinde küresel liderlik rolünün aktif savunucularından biri olmuştur.

Trump yönetiminin ilk iki yılı Önce Amerikalılar ile küresel liderlik politikasını savunanlar arasında bir güç mücadelesi olarak geçmiştir. Her ne kadar Steve Bannon'ın Ağustos 2017'de Trump'ın baş danışmanlığı görevinden uzaklaştırılmasıyla "odadaki yetişkinler" bir zafer kazanmış gibi gözükse de önce 2018 baharında Tillerson ve McMaster'ın görevlerinden alınması, ardından da Trump'ın Suriye'den çekilme kararını protesto amacıyla aynı yılın Aralık ayında Mattis'in istifa etmesi ile geleneksel liderlik politikalarını savunanlar da ağır bir darbe yemiştir. Mattis'in ardından Amerikan dış politikasının bir bekleme dönemine girdiğini söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Nisan 2018'den Eylül 2019'a kadar Ulusal Güvenlik Danışmanlığı

görevini yürüten John Bolton hariç tutulursa, boşalan koltuklara getirilen Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Savunma Bakanı Mark Esper ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert O'Brien gibi isimler küresel liderlik rolünü savunmakla birlikte öncüllerinin aksine Başkan Trump ile doğrudan bir politika çatışması içerisine girmekten kaçınmışlardır. Bu da ABD'nin Karadeniz bölgesinde 2019 ve 2020 yıllarında aktif bir dış politika izlemesini engelleyen bir unsur olmuş, aşağıda açıklanacağı üzere Amerikan yönetimi bölgede rutin politikaların ötesinde adım atmamıştır. Bu rutinliğin tek istisnası 2019 yılında Trump'ın Ukrayna'nın yeni seçilen devlet başkanı Volodimir Zelenski'den 2020 seçimlerinde rakibi olacağı Joe Biden'ın oğlu Hunter Biden'ın Ukrayna'daki ekonomik faaliyetlerini incelemesini istemesi olmuştur. Bu süreç sırasında Ukrayna'ya yapılacak olan askeri yardımın dondurulması Amerikan iç ve dış politikasına sert tartışmalar getirmiş, Trump kişisel amaçları için önemli bir müttefikin güvenliğini tehlikeye atmak ve bölgede Rusya'ya elverişli bir ortam oluşturmakla eleştirilmiştir (Demirjian, 2019).

Trump yönetiminde yaşanan ideolojik çatışmalar yanında iki ek sebebin daha ABD'nin 2020 yılında Karadeniz bölgesinde aktif bir dış politika oluşturmasını engellediği söylenebilir. Bunlardan birincisi, Kasım 2020'de düzenlenen başkanlık seçimleridir. Bu dönemde dış politika tartışmaları başkan adayları arasında genel stratejik eğilim üzerinden gerçekleşmiş, Demokrat Parti'nin başkan adayı Joe Biden ABD'nin uluslararası liderlik politikalarına geri dönmesi üzerinden kampanyasını yürütmüştür. Bu bağlamda Biden'ın (2020) internetteki seçim sayfasında dış politika bölümünün başlığının "Amerikan liderliği" olması başkan seçilmesi durumunda Karadeniz bölgesinde Trump öncesi güç, refah, barış ve prensipler amacına uygun hareket edeceğini göstermiştir. Trump'ın milliyetçiliği yansıtan ve ABD'nin uluslararası alandaki rolünü reddeden "Amerika'yı yeniden büyük yapın" sloganının aksine "Amerika yeniden liderlik

etmelidir” söylemini benimseyen Biden, başkan seçilmesi durumunda Trump döneminde bozulan tarihsel ortaklıkları onarmaktan daha fazlasını gerçekleştireceğini ve dünyanın karşı karşıya olduğu tehlikeleri yeniden düşünmesini sağlayacağını ifade etmiştir. Bu tehlikelerden biri olarak da Rusya’yı gösteren Biden, Kremlin’in NATO’dan korktuğunu belirtmiş ve Rus saldırganlığına karşı bu örgütün askeri kapasitesini artırmanın yanında geleneksel olmayan Rusya-kaynaklı tehditler olan siber hırsızlık ve dezenformasyona karşı da NATO’yu güçlendireceğini söylemiştir. Biden ayrıca Rusya’nın uluslararası normları ihlalinin bir bedel ile karşılaşması gerektiğini savunarak Karadeniz bölgesinde Moskova’ya karşı mücadeleye geri döneceğinin sinyallerini de vermiştir (Biden, Jr., 2020, 73). Bununla birlikte bu tartışmalar esas olarak başkanlık yarışı çerçevesinde geliştiğinden politika bağlamında Trump yönetiminin son yılında Karadeniz politikası durağan bir görünümde olmuştur. Bu durağanlığın son bir sebebi ise 2020 yılı boyunca uluslararası güvenliği tehdit eden ve devletlerin enerjisini büyük oranda bu yönde harcamasına sebep olan pandemi süreci olmuştur. Bütün devletlerin temel olarak odaklandıkları konunun halklarının sağlığı ve tedavi geliştirme süreci olduğu bu dönemde Amerikan yönetimi ister istemez kendisini bir içeriye odaklanma süreci içerisinde bulmuştur.

Amerika’nın Karadeniz Politikası, 2020

Daha önce de ifade edildiği gibi ABD geleneksel olarak Soğuk Savaş döneminde Karadeniz politikasını Türkiye ile kurduğu ittifak ilişkisi üzerinden yürütmüş, iki ülkenin NATO bünyesinde geliştirdiği stratejik ittifak, Türkiye’nin kesişme noktasında bulunduğu geniş Avrasya coğrafyasında ABD’nin etki gücünü artıran temel unsurlardan biri olmuştur. Bununla birlikte özellikle Obama döneminin ikinci yarısında iki ülke arasındaki ilişkilerde belli bir güvensizlik ve gerilim yaşanmış, bu durum Ankara’nın Trump’ın başkan seçilmesini memnuniyetle karşılamasına neden olmuştur. Ankara ve

Washington arasında Brunson olayı gibi sınırlı kriz örnekleri yaşansa da Erdoğan'ın Trump ile kurduğu liderlik diplomasisi iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların büyümemesine önemli katkıda bulunmuştur (Ülgül, 2019). Rusya ve Türkiye arasında gerçekleşen S-400 füze sisteminin Türkiye'de konuşlandırılması konusu ise liderler arasındaki yakın ilişkinin bile çözemediği bir sorun olarak varlığını sürdürmüştür. Türkiye'nin S-400 füze sisteminin parçalarını Temmuz 2019'dan itibaren elde etmesiyle birlikte özellikle Amerikan Kongresi, Türkiye'ye ABD'den silah satımını durdurmaya yönelik kararlar almış, ayrıca Türkiye F-35 savaş uçağı programından çıkarılmıştır. Washington S-400 füze sisteminin NATO'nun savunma sistemleriyle uyumlu olmadığını ve örgütün çıkarlarını tehlikeye attığını öne sürerken, Türkiye'nin kendi güvenliğini öne sürerek füze sisteminden vazgeçmemesi Kongre'nin ABD'nin Hasımlarına Yaptırımlar Yoluyla Karşı Koyma Yasası'nın (CAATSA) 231. maddesini uygulama konusunda baskılarını artırmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin 2020 yılının Ekim ayında S-400 füzelerini Sinop'ta test etmesi ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın testleri doğrulayarak, ABD'nin tavrının kendilerini bağlamayacağını ifade etmesi iki ülke arasındaki gerilimi tekrar artırmıştır (BBC Türkçe, 2020a). Her ne kadar bu konuda Türkiye'ye yapılacak baskıların ve olası yaptırımların Ankara'yı daha çok Rus etkisine maruz bırakacağı yönünde uyarılar olsa da (McLeary, 2019), Sinop'taki testler Kongre'nin yaptırım baskılarını artırmış, Amerikan Savunma ve Dışişleri Bakanlıkları da füze testlerini kabul edilemez olarak nitelendirerek Türkiye'yi kınamışlardır (Burns, 2020). Kongre'de özellikle Doğu Akdeniz meselesinden Dağlık Karabağ çatışmasına kadar neredeyse Türkiye'nin attığı her dış politika adımına yönelik eleştirileri ve yaptırım baskıları ile bilinen Senato Dış İlişkiler Komitesi Üyesi Bob Menendez, S-400 testinin ardından CAATSA yaptırımlarını tekrar gündeme getirmiş, Erdoğan'ın sözlerden değil, eylemlerden anladığını ve ABD'nin karşılık vermemesinin

Türkiye'yi cesaretlendirirken, Rusya'ya karşı ABD'nin elini zayıflattığını öne sürmüştür (United States Senate Committee, 2020). Bu baskılar Aralık ayında somut bir hale gelmiş ve Trump yönetimi CAATSA'yı devreye sokarak Türkiye'nin savunma sanayisine kredi verilmemesi, mal ve teknoloji ihracatı ruhsatı verilmemesi ve Türk savunma sektöründeki bazı isimlere yönelik kişisel yaptırımları da içeren bir dizi kararı ilan etmiştir (Macias, 2020).

Yaptırımların etki ve boyutu hakkında farklı yorumlar getirilebilirse de, Ankara ile Washington arasındaki anlaşmazlıkların artması, Rusya'nın Karadeniz bölgesinde NATO'nun mevcut ve potansiyel üyeleri arasında takip ettiği öne sürülen "böl-ve-ele geçir" stratejisini kolaylaştırıcı bir etki yapmaktadır (Peck, 2020). Putin'in sürekli olarak Erdoğan ile kişisel ilişkilerine vurgu yapması (BBC Türkçe, 2020b), iki liderin çeşitli zirvelerde bir araya gelmeleri, Suriye'de Rusya'nın Türkiye ile istihbarat alışverişinde bulunması, iki ülkenin Doğu Akdeniz'de ortak askeri tatbikatlar yapması ve kimi zaman da Moskova'nın Ankara'ya mesaj içeren eylemlerde bulunarak – Karadeniz'de Türkiye ile ilişkileri iyi olmayan Mısır ile ortak askeri tatbikat gerçekleştirmek gibi (Magdy, 2020) – ilişkilerin bozulmasının Türkiye'nin yararına olmayacağını göstermesi ABD'nin Ankara'ya yönelik sert politikaları ile birlikte değerlendirildiğinde Karadeniz bölgesinde ABD'nin önemli ve tarihsel bir müttefikini elden geçiriyor olduğuna işaret etmektedir.

2020 yılında ABD ve Rusya etki mücadelesinin yaşandığı bir diğer Karadeniz ülkesi Gürcistan olmuştur. Ekim ve Kasım ayında bu ülkede gerçekleşen parlamento seçimleri öncesi Amerikan yönetimi Rusya'dan seçimlere yönelik müdahale gerçekleşmemesi yönünde çalışmış ve Rusya'dan Gürcistan'a yönelik gerçekleştirdiği iddia edilen siber saldırılara dikkat çekmiştir. İlk olarak Şubat ayında Amerikan Dışişleri Bakanlığı, 28 Ekim 2019 tarihinde Unit 74555 ya da Kumkurdu olarak bilinen Rusya Federal Güvenlik İstihbarat

Servisi'ne bağlı Özel Teknolojiler Ana Merkezi'ni Gürcistan'a yönelik siber saldırıda bulunmakla suçlamıştır. Bu saldırının Gürcistan hükümetince ya da özel olarak işletilen binlerce internet sitesini ve en az iki ana televizyon kanalını hedef aldığını belirten Amerikan yönetimi, Gürcistan hükümetine bu saldırılara karşı mücadele etmesi için destek vereceğini belirtmiş ve Moskova'yı bölgede güvensizlik yaratmakla ve demokratik kurumların altını oymakla suçlamıştır (U.S. Department of State, 2020). Bir başka siber saldırı uyarısı Eylül ayında Gürcistan Sağlık Bakanlığı'na yönelik eylem sonrasında gelmiş, ABD'nin Tiflis Büyükelçiliği Gürcistan'ın pandemi ile mücadeleye yönelik bilgilere erişme amacı taşıyan bu saldırıyı kınamıştır (U.S. Embassy in Georgia, 2020a). Siber saldırılar konusunda Rusya'yı bölgedeki olağan şüpheli olarak değerlendiren ABD, bu müdahalelerin parlamento seçimlerinin sonuçlarını etkilemeye yönelik de gerçekleşeceğine inanarak Rusya ile Batı arasında bir denge politikası sürdürmeyi amaçlayan iktidardaki Gürcistan'ın Rüyası partisini açık ve şeffaf bir seçim düzenlenmesi konusunda uarmıştır (U.S. Embassy in Georgia, 2020b) .

Her ne kadar Donald Trump Gürcistan seçimleri üzerinden Rusya ile yeni bir güç mücadelesi başlatma konusunda istekli olmasa da, parlamento seçimlerinin ikinci turundan günler önce Amerikan Dışişleri Bakanı Mike Pompeo Gürcistan'a önemli bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Pompeo'nun devlet ve dini yetkililerle görüşmeler gerçekleştirdiği ziyaret sırasında özellikle muhalif gruplar pankartlar ve gösterilerle seçimlerin hileli olduğunu iddia etmiş ve Gürcistan'ın Rüyası partisi lideri Bidzina Ivanishvili'yi hedef alarak ABD yönetiminin Rus oligarklara karşı kendilerini desteklemesini talep etmişlerdir. Bununla birlikte uluslararası gözlemciler seçimlerin rekabetçi olduğunu ve temel özgürlüklere saygı gösterildiğini belirtmiş ve muhalefetin iddialarını doğrulamamışlardır. Pompeo ziyareti sırasında açık bir şekilde taraf görünmekten kaçınsa da hem seçimlerin açık ve şeffaf düzenlenmesi konusuna vurgu

yapmış, hem de ülkedeki 2008 savaşındaki beri devam eden Rus işgali karşısında Gürcistan'ın yaşadığı acıyı ve zorlukları anladıklarını belirtmiştir. Pompeo'nun ziyareti Karadeniz bölgesindeki güç rekabetine yönelik bir son dakika girişimi olarak değerlendirilse dahi, Rus muhalif lider Giga Bokeria'nın "Putin'in saldırganlığına" karşı "Birleşik Devletler'in devamlı ve aktif müdahalesini" talep etmesi başkanlık seçimlerini kaybeden Trump yönetiminin total ördek döneminde karşılık bulması neredeyse imkansız olan bir talep olarak cevapsız kalmıştır (Antidze, 2020).

İşin gerçeği, Amerikan başkanlarının yönetimlerinin son dönemlerinde Rusya'nın yakın çevresinde aktif ve kimi zaman da saldırgan politikalar sürdürmesi artık gittikçe yerleşen bir uygulama haline gelmeye başlamıştır. 2008 yazında Bush yönetiminin son yılında Rusya'nın Gürcistan'la savaşıması karşısında Washington müdahale edememiş ve Moskova bölgesel çıkarlarını ve gücünü ciddi anlamda artırmıştır. Yine 2014 yılından itibaren Rusya'nın Ukrayna'da Kırım'ı ilhak edip Doğu Ukrayna'da ayrılıkçı hareketleri desteklemesi o zamana kadar statükocu ve müdahale eğilimi olmayan dış politika anlayışını değiştirmeyeceği oldukça açık bir hale gelen Obama yönetiminin yaptırımlar dışında herhangi bir adım atmadığı bir güç gösterisi olmuştur. Bu bağlamda özellikle Karadeniz'e kıyıdaş ABD müttefikleri, başkanlık yarışını kaybetmesi muhtemel Trump yönetiminin son yılında bölgesel bir avantaj elde etmek isteyen Rusya'nın olası bir müdahalesinden çekinmişler ve umutsuz bir şekilde – ya da yeni Amerikan başkanına mesaj vermek niyeti ve amacıyla – Amerikan yönetiminin desteğini talep etmişlerdir. Örneğin, Temmuz 2020'de Ukrayna, Romanya ve Gürcistan'ın ABD Büyükelçileri Rusya'nın bölgede atabileceği saldırgan adımları caydırmak amacıyla ABD'nin ve NATO'nun Karadeniz'de varlığını artırması çağrısında bulunmuşlar ve kendilerinin tek başına Rusya'ya karşı direnemeyeceklerini belirtmişlerdir. Büyükelçiler ayrıca sağlam bir bölgesel güvenlik politikası için Türkiye'nin

desteğinin de gerekli olduğunu vurgulayarak Türk-Amerikan ilişkilerinin iyileştirilmesi ve Ankara'nın Rus etkisine bırakılmaması yönünde de mesaj vermişlerdir. Bu çağrı Luke Coffey gibi Türkiye'ye olumlu bakan Amerikalı bölgesel uzmanlar tarafından da desteklenmiş, Coffey "yılın her bir günü, en az bir NATO gemisinin" Karadeniz'de bulunması gerektiğini belirtmiştir (Liu, 2020).

Bu çağruların Trump Beyaz Sarayı'ndan karşılık görmese bile ABD'nin küresel liderlik rolünü savunan müesses nizamın unsurları tarafından dikkate alındığını belirtmek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Trump'ın Batı Avrupa'dan ve Almanya'dan Amerikan askeri varlığını çekme ısrarı karşısında Rusya'ya karşı alternatif bir mücadele alanı arayan Amerikan Savunma Bakanlığı bunu Karadeniz bölgesinde bulmuş ve askeri varlıklarını Rusya'ya biraz daha yakın konuşlanacak şekilde Polonya, Baltık bölgesi ve Karadeniz'e kaydırma kararı almışlardır. Amerikan askeri yetkilileri özellikle daha önce büyük önem verilmeyen Karadeniz'in askeri öneminin farkına varılmasını memnuniyetle karşılamışlar, Rusya'nın Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz'deki askeri faaliyetlerinde Karadeniz'i bir üs olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Karadeniz bölgesinin ayrıca Ukrayna, Moldova, Kafkasya ve Balkanlar gibi geniş bir coğrafyadaki gelişmeler için kritik bir jeostratejik alan olduğunu belirten yetkililer, Savunma Bakanı Mark Esper'in Stryker çatışma tugayını bölgeye yerleştirme fikrini de iyi bir fikir olarak değerlendirmişlerdir (Woody, 2020). Bu bağlamda bölgedeki Amerikan askeri eylemleri özellikle Amerikan başkanlık seçimlerine kısa bir süre kala artmış, Eylül ayında Ukrayna ile askeri tatbikat düzenlerken (Reuters, 2020), Romanya savunmasını güçlendirmek için bu ülkeye Patriot füzeleri gönderilmiştir (Marinas, 2020). Bu adımların Rusya'nın Amerikan başkanlık değişimi döneminde yakın çevresinde gerçekleştirdiği askeri operasyonları Karadeniz bölgesinde ne kadar engellediği ya da Rusya'nın etki ve güç gösterimini daha çok 2020 sonunda patlak veren Dağlık Karabağ çatışmasında

göstermesine neden olup olmadığı üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

ABD'li dışişleri ve savunma yetkililerinin son dönemde Karadeniz'e artan derecede ilgi göstermesinin bir diğer nedeni son yıllarda bölgede artan Çin etkisidir. 2013 yılında dönemin başkanı Xi Jinping tarafından ilan edilen Kemer ve Yol İnisiyatifi bağlamında Avrasya coğrafyasının Batı bölgesine de ilgi göstermeye başlayan Pekin için Karadeniz, ekonomik anlamda önemli köprülerden biri olmuştur. Çin hükümeti kendi ürünlerine pazar sağlamak amacıyla Karadeniz bölgesindeki varlığını artırırken, büyük güç rekabetinin merkezine koyduğu ticari projesini sağlamlaştırmak için altyapı faaliyetlerinde de yer almaya başlamıştır (Middle East Institute, 2020). Çin'in 2015 yılında iki firkateyni İkinci Dünya Savaşı'nın 70. zafer yıldönümü kutlamaları için Rusya'nın Karadeniz'deki Novorossisk deniz üssüne göndermesi ise sembolik de olsa bu ülkenin Karadeniz'de artan eylem ve istekliliğini göstermesi açısından önemli olmuştur (Panda, 2015). Her ne kadar Karadeniz bölgesinde ABD için doğrudan tehdit Rusya olsa da, küresel güç rekabetinde Moskova'dan çok Pekin'i rakip gören Amerikalı yöneticiler için Çin'in etki bölgesini genişletmek istemesi endişe verici bir gelişmedir.

Bu bağlamda ABD'nin Doğu Avrupa ve Karadeniz bölgesindeki en önemli projelerinden biri olan Üç Deniz İnisiyatifi'nin aslında bölgedeki Çin etkisine karşı hazırlandığı da öne sürülmüştür (Sieradzka, 2020). 15 Şubat 2020 tarihinde düzenlenen Münih Güvenlik Konferansı'nda ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun (2020) Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine 1 milyar dolar finansal destek sözü verdiği bu proje, temel olarak Baltık Denizi, Adriyatik Denizi ve Karadeniz arasında kalan bölgede yer alan on iki ülkeyi içerecek şekilde bölgede enerji, ulaşım, dijital altyapı ve ekonomik kalkınma bağlamında bölgesel işbirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Karadeniz kıyısında Romanya ve Bulgaristan'ın da dahil olduğu bu girişimin destekçileri bir yandan Rusya'nın denetimindeki

doğu-batı istikametinde giden altyapı sistemine kuzey-güney yöneliminde bir alternatif oluşturmak isterken, projenin ayrıca Çin'in Kemer ve Yol İnisiyatifi'ni dengeleyeceği de öne sürülmüştür (Congressional Research Service, 2020). Girişimin ayrıca Çin'in 2012 yılında Orta ve Doğu Avrupa bölgesinden 16 devlet ile oluşturduğu altyapı işbirliğine yönelik 17+1 mekanizmasına benzerliği de dikkat çekmiştir. Üç Deniz İnisiyatifi'nin çok taraflı işbirliği mekanizmalarına sıcak bakmayan Trump'ın desteğini aldığı da belirtilmesi gereken bir diğer husustur. Dış politika anlayışının merkezine Çin ile ekonomik rekabeti yerleştirmiş Trump için bu girişim Çin'i ticari olarak zayıflatacak bir unsur olarak değerlendirilmiş ve başkan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin 17+1 mekanizmasını terk edip, Üç Deniz İnisiyatifi'ne katılmaları için çağrıda bulunmuştur (Brinza, 2020).

Son olarak ekonomik rekabet bağlamında ayrıca Washington'ın 2020 yılında daha önce de hoşnutsuzluğunu belirttiği Rusya'nın ortak olduğu projelere karşı itirazlarını devam ettirdiğini belirtmekte fayda var. Temmuz ayında Trump yönetimi Almanya-Rusya ve Türkiye-Rusya doğal gaz boru hatları projelerinde yer alan firmaları yaptırımlarla tehdit etmiş ve artık şirketlere muafiyet vermeyeceklerini, faaliyetlerine devam etmeleri durumunda ise Amerika'dan ceza alacaklarını belirtmiştir. Bu uyarı özellikle Kuzey Akım-2 ve Karadeniz bölgesinde Türk Akımı projelerinde yer alan Avrupalı ve diğer yabancı şirketleri hedef alırken, Pompeo ABD'nin Avrupa ülkelerine sıvı hale getirilmiş doğal gaz ihraç etmeye hazır olduğunu ifade etmiştir (Daily Sabah, 2020). Bu uyarıda büyük güç rekabeti ve ekonomik çıkarların yanında Trump'ın dış politika ideolojisinin de etkili olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Trump yönetimi boyunca Avrupa ülkeleri, Rusya'nın bölgede siyasi ve askeri etkisinin artmasından endişe etmiş ve bu bağlamda ABD'yi ve NATO'yu bölgede daha etkin rol oynamaya çağırılmışlar, Trump küresel liderliğe sıcak bakmadığında ise Beyaz Saray'ı eleştirmişlerdir. Başkan ise

Avrupa ülkelerinin bir taraftan Rus tehdidinden şikâyet ederken diğer taraftan Moskova ile ekonomik işbirliği yapmalarını iki yüzlülük olarak değerlendirmiştir. 2018 yılında yaptığı bir konuşmada “Biz Almanya’yı koruyoruz, Fransa’yı koruyoruz, bütün bu ülkeleri koruyoruz. Ardından çok sayıda devlet gidiyor ve Rusya’nın kasasına milyarlarca dolar ödeme yaparak Rusya ile boru hatları antlaşmaları yapıyorlar” diyerek açık bir şikâyette bulunan Trump bu bağlamda güvenlik ve ekonomik ilişkileri bağlantılı olarak değerlendirmiştir (Mason, 2018). Trump’ın NATO’yu eleştirilerinde “Önce Amerika” stratejisinin yanında Avrupa ülkelerinin Rusya ile ekonomik ilişkilere girerek milyarlarca dolar gelir elde etmesi ve askeri harcamaları ise ABD’nin karşılmasını beklemelerinin önemli bir payı vardır.

6 Ocak Kongre Baskını ve Yeni Dönemde Amerika’nın Karadeniz Politikası

Görüldüğü üzere 2020 yılında ABD’nin Karadeniz politikası aksiyon ve etkinlikten uzak rutin politikalar bağlamında ilerlemiş, bölgede dikkat çeken bir gelişme yaşanmamıştır. Gerek başkanlık seçimleri gerekse Covid-19 sürecinin yarattığı yeni tehdit algılamaları ve öncelikler bölge ülkelerini bir bekle-gör tavrı sergilemeye itmiş ve Amerikan başkanlık seçimlerinin sonuçlarına göre politikalarını revize edecekleri bir durum yaratmıştır. 3 Kasım 2020’deki seçimleri Joe Biden’ın kazanmasından başkanlık devir tarihi olan 20 Ocak 2021 dönemine kadar yaşananlar ise aslında beklenmedik bir siyasi ortamın oluşmasına neden olmuştur. Normalde görevden ayrılacak başkanın yeni başkana görev teslimini en sıkıntısız şekilde gerçekleştirmek ve yeni başkanın planlamaları için yeterli zaman vermek amacıyla tasarlanan ve görevini terk edecek başkanın siyasi güçsüzlüğünü vurgulamak için “topal ördek” dönemi adı da verilen bu yaklaşık iki aylık süreçte aslında temel nitelikli siyasi gelişmelerin yaşanmadığı görülür. Topal ördek dönemlerinde görevi terk edecek başkan son bir defa tarihe adını yazdırma amacıyla önemli bir diplomatik

girişimde bulunabilir – Clinton'un 2000 sonunda Filistin sorununu çözmek amacıyla çabalarını artırması gibi. Ya da özellikle yeni başkan rakip partiden ise total ördek konumundaki başkan halefinin eline bir bomba bırakarak başkanlığı terk edebilir – örneğin, George H. W. Bush'ın seçim döneminde aktif dış politikasını eleştiren Clinton'a hediye olarak Aralık 1992'de Somali'ye asker sevk etme kararı. Bununla birlikte tarih yazma girişimlerinin genelde başarısızlıkla sonuçlandığı ve bırakılan bombaların da iyi kontrol edilirse ve daha fazla yanlış adım ile kötüleştirilmezse çok büyük tahribatlar yaratmadığı görülür (Franklin, 2014, 71-99).

Donald Trump'ın başkanlığa nasıl veda edeceği ise 3 Kasım'dan sonra sürekli bir endişe konusu olmuştur. Popülist politikaya, komplo teorilerine ve yalan iddialara olan eğilimi zaten başkanlığı dönemince tartışma konusu olan Trump (Kessler, Rizzo ve Kelly, 2020), bazı uzmanların seçimlerde yakın bir sonucun çıkması durumunda önceden uyardığı gibi (Gellman 2020) Biden'in zaferini kabul etmede isteksiz olmuş ve oylama sürecine hile karıştırıldığını iddia etmiştir. Bununla birlikte Trump aynı zamanda hem son bir tarihe geçme hem de halefinin eline bomba bırakma denemesi olarak görülebilecek şekilde seçimlerin hemen ardından İran'ın nükleer tesislerine bir saldırı planlamaya başladığı basına yansımıştır. Bu girişim danışmanlarının tavsiyesiyle engellense de (Schmitt vd., 2020) Trump'ın uluslararası güvenliği tehdit edecek herhangi bir eylemde bulunması Demokles'in kılıcı gibi sallanmaya devam etmiştir. Uluslararası toplumun şansına Trump'ın total ördek döneminde gökyüzünde bir mantar bulutu belirmedi ama Trump'ın popülist söylemleri ve seçim sonuçlarını tanımaması 6 Ocak 2021 tarihinde bir grup Trump destekçisinin Amerikan Kongresi'ni basmasına ve ülkede artan kutuplaşmanın çok açık bir şekilde görülmesine neden oldu.

Şüphesiz 6 Ocak 2021 Kongre baskınının genelde Amerikan dış politikası ve özelde Karadeniz politikası üzerinde birtakım

dolaylı etkileri olacaktır. Her ne kadar Joe Biden, başkanlığı döneminde Amerika'nın küresel liderliğini tekrardan canlandıracağını ifade etmişse de, Amerika'nın iç politikasında yaşanan olaylar başkanın dikkatini küresel liderlikten ziyade iç politikaya yöneltmesi gerektiğini kanıtlamıştır. Trump gibi deneyimsiz ve popülist birinin Beyaz Saray'a yerleşmesi Amerikan toplumunun ekonomik ve sosyal sorunlarına Amerikan müesses nizamının cevap verememesinin bir sonucuydu ve her ne kadar Trump başkanlıktan uzaklaşsa bile söz konusu problemler ve bu problemlerin yarattığı kutuplaşma hala varlığını devam ettirmektedir. Buna Trump yönetimi altında geçen dört senelik siyasi yozlaşma da dahil edildiğinde Biden yönetiminin ilk yıllarında büyük oranda iç politikadaki hasar kontrolüne odaklanması gerektiği açıktır. Beyaz aşırıılıkçıların son yıllarda gerçekleştirdikleri silahlı gösteriler ve bunun zirve noktası olan 6 Ocak Kongre baskını ABD'nin belki 11 Eylül saldırılarından daha acil bir şekilde etkili bir İç Güvenlik Yasası'na ihtiyacı olduğunu gösterdi.

Bu bağlamda Biden yönetiminin iç gelişmeleri görmezden gelerek küresel liderlik peşinde koşması ABD'nin küresel etki gücüne herhangi bir olumlu katkıda bulunmayacak ve ülkenin dış politikasında yokuş aşağı gidiş daha da hızlanmaya devam edecektir. İç politikaya odaklanma ise en azından kısa vadede ABD'nin Karadeniz'de etkili bir strateji takip etmesini engelleyecektir. Bu bağlamda Biden döneminde Karadeniz bölgesi özelinde büyük ölçüde barış ve ilkeler doğrultusunda daha yoğun bir vurgulama gerçekleşecek ve bölgede artan Rusya ve Çin varlığına karşı Avrupalı devletlerle daha fazla işbirliği yaparak bir dış politika stratejisi gerçekleşecektir. Bununla birlikte askeri ve ekonomik rekabetin ABD'yi bölgeye odaklanacak bir seviyeye çıkarmaması Biden yönetiminin tercih edeceği bir yönelim olacaktır. Bu da ABD'nin Rusya ve Çin ile bir yumuşama dönemi başlatmasını ve daha önce oğul Bush ve Obama'nın denediği gibi Biden'ın başkanlığının ilk

döneminde büyük güçler arasındaki ilişkileri yeniden ayarlama (reset) stratejisinin takip edilmesini beraberinde getirebilir.

Sonuç

Bu çalışma özelde ABD'nin Trump yönetiminin son yılında Karadeniz bölgesinde takip ettiği politikalara odaklanırken, genel olarak Amerikan dış politikasının içerisinde bulunduğu açmazları ve gelecekteki olası yönelimlerini de analiz etmeyi amaçlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren dünya politikalarında liderlik yapma amacını taşımış olan ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bu rolü küresel düzeyde uygulama imkânı bulan Washington, Jentleson'un güç, refah, barış ve ilkeler olarak formüle ettiği dört amacı, aralarındaki her türlü çelişkilere rağmen, Karadeniz bölgesi de dâhil dünyanın her bölgesinde uygulamayı amaçlamıştır. Fakat bu oldukça iddialı politika Amerikan geleneksel karar alıcılarının toplum içerisindeki ekonomik ve sosyal sorunları görmezden gelmesine ve 2016 yılında daha önce herhangi bir dış politika tecrübesi olmayan ve popülist söylemleri nedeniyle seçilmesine ihtimal verilmeyen Donald Trump'ın 45. Amerikan başkanı olarak Beyaz Saray'a yerleşmesine neden olmuştur. Bu emsali görülmemiş liderlik değişimi, yönetimin ilk iki yılında farklı ideolojik grupların çatışması gölgesinde Amerikan dış politikasının şekillendirilmesine neden olmuştur. Bir yanda ABD'nin küresel liderlik rollerini ve müttefiklik ağlarını reddeden başkan Trump liderliğindeki Önce Amerikalılar Karadeniz de dahil uzak coğrafyalarda Amerika'nın liderlik rolünü devam ettirmekte ilgisiz olmuşlardır. Diğer yanda yönetimin tecrübeli isimleri olan Mattis, Tillerson ve McMaster gibi isimler Amerikan müesses nizamının tercihleri doğrultusunda ABD'nin küresel sorumluluklarını ve müttefiklik ağlarını koruma derdinde olmuşlar, bir başka deyişle Trump'ın milliyetçi söylem ve yönelimlerinin yaratabileceği herhangi bir zararın minimum seviyede kalmasını amaçlamışlardır.

2018 yılında “odadaki yetişkinler”in tek tek yönetimden ayrılmasıyla bu ideolojik kavganın boyutu azalsa da Trump yönetiminin kalan zamanında başkan ile açık bir şekilde rekabet etmeden hasar kontrolü sağlayan yöneticiler sayesinde 2019 ve 2020 yılları bir bekleme dönemi olarak geçmiştir. Bu bağlamda ABD Karadeniz’de önemli bir dış politika girişimi ya da değişiminde bulunmamıştır. 2020 yılının ayrıca seçim yılı olması ve pandemi sürecinin gündem değiştiren etkisiyle ABD’nin Karadeniz politikası rutin gelişmeler doğrultusunda şekillenmiştir. Biden’ın seçim stratejisi ve beyanları doğrultusunda bu durumun yeni dönemde değişeceği ve ABD’nin dünya genelinde ve özelde Karadeniz bölgesinde tekrar liderlik politikalarına döneceği yönünde bir beklenti doğmuştur. Fakat 6 Kasım 2021 günü seçim sonuçlarını kabul etmeyen Trump destekçilerinin Amerikan Kongresi’ne baskın düzenlemeleri yeni yönetimin öncelikleri bakımından bir yeniden değerlendirmeyi beraberinde getirebilecektir. Bu bağlamda Biden’ın resmi olarak göreve başladığı 20 Ocak’tan sonra dikkatini dış politikadan ziyade iç politikaya vermesi ve ülkedeki kutuplaşma, bireysel silahlanma, ırkçılık, sosyal ve ekonomik problemler gibi sorunlara eğilmesi muhtemeldir. Bu da Karadeniz bölgesinde büyük güçler arasında bir ılımlılık ve yeniden diyalog kurma ihtimalini doğurmaktadır. Bununla birlikte bölgede Ukrayna ya da Gürcistan gibi ülkelerde tansiyonun artması Washington’ın liderlik kompleksini tetikleyeceği ölçüde bu ılımlılığın uzun vadeli olmayacağını da altını çizmek gerekir.

Kaynakça

- Antidze, M. (2020, 18 Kasım). As Pompeo Visits ex-Soviet Georgia, Thousands Protest over Election Results. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-us-georgia-idUSKBN27Y10M>.
- Barilleaux, R. J., ve Zellers, D. (2009). How George W. Bush Remade American Foreign Policy. İçinde M. J. Rozeel ve

- G. Whitney (Ed.), *Testing the Limits: George W. Bush and the Imperial Presidency* (ss. 73-89). Rowman & Littlefield Publishers.
- BBC (2017, 15 Şubat). Trump Defence Chief Mattis Hails Nato as 'Bedrock' of Co-operation. <https://www.bbc.com/news/world-europe-38979190>.
- _____ (2018, 14 Mart). Rex Tillerson: Secretary of State Fired by Trump in Russia Warning. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-43391982>.
- BBC Türkçe (2020a, 23 Ekim). S-400: Cumhurbaşkanı Erdoğan, Sinop'ta S-400 Denemeleri Yapıldığını Doğruladı. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54664164>.
- _____. (2020b, 17 Aralık). Putin: Bazı Konularda Anlaşmasak da Erdoğan Sözü'nün Eri. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55349483>.
- Biden, Jr., J. R. (2020). Why America Must Lead Again: Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump. *Foreign Affairs*, 99(2), 64-76.
- Brinza, A. (2020, 28 Ekim). Under Trump, the US Strategy for Countering China is Mimicking China. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2020/10/under-trump-the-us-strategy-for-countering-china-is-mimicking-china/>.
- Burns, R. (2020, 25 Ekim). Trump Administration Slams NATO Ally Turkey for Test-Firing S-400 Air Defense System. *Military Times*. <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2020/10/25/trump-administration-slams-nato-ally-turkey-for-test-firing-s-400-air-defense-system/>.
- Cherkaoui, M. (2016, 23 Ağustos). Clinton versus Trump: Two Distant Visions for America. *Al Jazeera*. https://studies.aljazeera.net/sites/default/files/articles/reports/documents/67a0ed56cc4c4ed187c23ae03d677930_100.pdf.

- Congressional Research Service (2020, 12 Mayıs). The Three Seas Initiative. <https://fas.org/sgp/crs/row/IF11547.pdf>.
- Daalder I. H., ve Lindsay, J. M. (2018). *The Empty Throne: America's Abdication of Global Leadership*. Public Affairs.
- Daily Sabah (2020, 16 Temmuz). US Warns Firms about Sanctions for Work on Nord Stream 2, Turkstream. <https://www.dailysabah.com/business/energy/us-warns-firms-about-sanctions-for-work-on-nord-stream-2-turkstream>.
- Demirjian, K. (2019, 21 Eylül). Trump's Freeze on Ukraine Aid Draws New Scrutiny amid Push for Biden Investigation. *Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/national-security/trumps-freeze-on-ukraine-aid-draws-new-scrutiny-amid-push-for-biden-investigation/2019/09/20/f22f0a98-dbd3-11e9-ac63-3016711543fe_story.html.
- Doubleday, J. (2018, 1 Mart). State Approves Javelin Missile Sale to Ukraine. *Inside Defense*. <https://insidedefense.com/insider/state-approves-javelin-missile-sale-ukraine>.
- Erhan, Ç. (2015). *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri*. İmge Kitabevi.
- Franklin, D. P. (2014). *Pitiful Giants: Presidents in Their Final Terms*. Palgrave Macmillan.
- Gellman, B. (2020, Kasım). The Election That Could Break America. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2020/11/what-if-trump-refuses-concede/616424/>.
- Jentleson, B. W. (2010). *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century*. W.W. Norton&Company.
- Joe Biden (2020). The Power of America's Example: The Biden Plan for Leading the Democratic World to Meet the Challenges of the 21st Century. Erişim 27 Aralık 2020, <https://joebiden.com/americanleadership/>.

- Joja, I. S. (2020, 8 Nisan). US Engagement in the Black Sea and Middle East. What More Can be Done? *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/us-engagement-black-sea-and-middle-east-what-more-can-be-done>.
- Kalaitzidis A., ve Streich, G. W. (2011). *U.S. Foreign Policy: A Documentary and Reference Guide*. ABC-CLIO.
- Kauzlarich, R. (2019, 3 Ekim). America and Azerbaijan: Five Reflections on the Contract of the Century. *The American Interest*. <https://www.the-american-interest.com/2019/10/03/america-and-azerbaijan-five-reflections-on-the-contract-of-the-century/>.
- Kessler, G., Rizzo, S. ve Kelly, M. (2020, 13 Temmuz). President Trump Has Made More Than 20,000 False or Misleading Claims. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/07/13/president-trump-has-made-more-than-20000-false-or-misleading-claims/>.
- Levy, P. B. (2002). *Encyclopedia of the Clinton Presidency*. Greenwood Press.
- Liu, N. (2020, 2 Temmuz). US Strategic Partners Urge More Attention to Black Sea. *Voice of America*. <https://www.voanews.com/europe/us-strategic-partners-urge-more-attention-black-sea>.
- Macias, A. (2020, 14 Aralık). U.S. Sanctions Turkey over Purchase of Russian S-400 Missile System. *CNBC* <https://www.cNBC.com/2020/12/14/us-sanctions-turkey-over-russian-s400.html>.
- Magdy, M. (2020, 18 Ekim). Are Egypt-Russia Naval Drills in Black Sea Message to Ankara? *Al-Monitor*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/10/egypt-russia-naval-drills-black-sea-tension-turkey.html>.
- Marinas, R. S. (2020, 17 Eylül). Romania Receives Patriot Missiles from U.S. to Boost Defences. *Reuters*.

- <https://www.reuters.com/article/romania-defence-usa-patriot-idUSL8N2GE1YJ>
- Mason, J. (2018, 11 Temmuz). Trump Lashes Germany over Gas Pipeline Deal, Calls It Russia's 'Captive'. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-pipeline/trump-lashes-germany-over-gas-pipeline-deal-calls-it-russias-captive-idUSKBN1K10VI>.
- McLeary, P. (2019, 10 Ekim). Tough Sanctions May Drive Turkey into Russia's Arms. *Breaking Defense*. <https://breakingdefense.com/2019/10/tough-sanctions-may-drive-turkey-into-russias-arms-as-erdogan-kills-kurds/>.
- McMaster, H. R. (2020). *Battlegrounds: The Fight to Defend the Free World*. HarperCollins.
- Middle East Institute (2020). A Sea Change?: China's Role in the Black Sea. *Frontier Europe Report*. <https://mei.edu/sites/default/files/2020-11/A%20Sea%20Change%3F-China%27s%20Role%20in%20the%20Black%20Sea.pdf>.
- Panda, A. (2015, 7 Mayıs). Why are Chinese Frigates in the Black Sea? *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2015/05/why-are-chinese-frigates-in-the-black-sea/>.
- Patrick, S. M. (2019, 28 Ekim). How Do Warren and Sanders' Progressive Foreign Policy Visions Stack Up? *World Politics Review*. <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/28298/how-do-warren-and-sanders-progressive-foreign-policy-visions-stack-up>.
- Peck, M. (2020, 8 Aralık). Russia's Best Strategy for Controlling the Black Sea: Divide and Conquer. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/michaelpeck/2020/12/08/russias-best-strategy-for-controlling-the-black-sea-divide-and-conquer/?sh=7e8433755c55>.

- Pompeo, M. R. (2020, 15 Şubat). The West is Winning. *U.S. Department of State*. <https://www.state.gov/the-west-is-winning/>.
- Porter, P. (2018). Why America's Grand Strategy Has Not Changed: Power, Habit, and the U.S. Foreign Policy Establishment. *International Security*, 42(4), 9-46.
- Reuters (2016, 29 Aralık). Senator McCain Says Has 'Concerns' about Tillerson Nomination. <https://www.reuters.com/article/us-baltics-usa-mccain-tillerson-idUSKBN14110Y>.
- _____ (2020, 17 Eylül). Ukraine-U.S. Military Exercises Begin as Russia Holds Drills in Belarus. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-usa-drills-idUSKBN2682AI>.
- Rothkopf, D. (2014, 4 Haziran). Obama's 'Don't Do Stupid Shit' Foreign Policy. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2014/06/04/obamas-dont-do-stupid-shit-foreign-policy/>.
- Sarotte, M. A. (2019). How to Enlarge NATO: The Debate inside the Clinton Administration, 1993-95. *International Security*, 44(1), 7-41.
- Schmitt, E., vd. (2020, 16 Kasım). Trump Sought Options for Attacking Iran to Stop Its Growing Nuclear Program. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/11/16/us/politics/trump-iran-nuclear.html>.
- Sen, A. K. (2018, 4 Nisan). LTG H.R. McMaster: The Toughest Man on Russia. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/lt-gen-h-r-mcmaster-the-toughest-man-on-russia/>.
- Shenk, R. (2012). *America's Black Sea Fleet: The U.S. Navy amidst War and Revolution, 1919-1923*. Naval Institute Press.
- Sieradzka, M. (2020, 18 Ekim). Europe's 'Three Seas Initiative' Aims to Curb Chinese Influence. *Deutsche Welle*.

- <https://www.dw.com/en/europes-three-seas-initiative-aims-to-curb-chinese-influence/a-55314607>.
- Snodgrass, G. N. (2019). *Holding the Line: Inside Trump's Pentagon with Secretary Mattis*. Sentinel.
- Spellberg, D. A. (2018). *Thomas Jefferson'ın Kur'an'ı*. Kalyon.
- The Guardian (2018, 19 Temmuz). 'Very Aggressive': Trump Suggests Montenegro Could Cause World War III. <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jul/19/very-aggressive-trump-suggests-montenegro-could-cause-world-war-three>.
- The New York Times (2020, 3 Eylül). Allies and Former U.S. Officials Fear Trump Could Seek NATO Exit in a Second Term. <https://www.nytimes.com/2020/09/03/us/politics/trump-nato-withdraw.html>.
- U.S. Department of State (2020, 20 Şubat). The United States Condemns Russian Cyber Attack Against the Country of Georgia. <https://www.state.gov/the-united-states-condemns-russian-cyber-attack-against-the-country-of-georgia/>.
- U.S. Embassy in Georgia (2020a, 3 Eylül). U.S. Embassy Statement on September 1, 2020 Cyberattack Against Georgian Ministry of Health. <https://ge.usembassy.gov/u-s-embassy-statement-on-september-1-2020-cyberattack-against-georgian-ministry-of-health/>.
- _____ (2020b, 27 Temmuz). Secretary Pompeo's Call with Georgian Prime Minister Gakharia (July 27). <https://ge.usembassy.gov/secretary-pompeos-call-with-georgian-prime-minister-gakharia-july-27/>.
- United States Senate Committee on Foreign Relations (2020, 16 Ekim). Menendez Statement on Turkey's Reported Test of S-400 Air Defense System. <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/menendez-statement-on-turkeys-reported-test-of-s-400-air-defense-system>.

- Ülgül, M. (2019). Erdoğan's Personal Diplomacy and Turkish Foreign Policy. *Insight Turkey*, 21(2), 161-182.
- Walt, S. M. (2019). *The Hell of Good Intentions: American Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*. Picador.
- Weiland, N. (2019, 21 Ocak). 5 Times the Trump Administration Has Been Tougher Than Trump on Russia. *The New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2019/01/21/us/politics/trump-administration-russia-president.html>.
- Werner, B. (2018, 30 Ağustos). SECDEF Mattis' New 'Four Thirties' Initiative Designed to Reinforce NATO Against Russia. *USNI News*.
<https://news.usni.org/2018/08/30/mattis-says-natos-four-thirties-force-structure-shows-political-strength>.
- Woody, C. (2020, 12 Ağustos). The US and NATO are Boosting Their Presence in a Hotspot for Military Activity Near Russia. *Business Insider*.
<https://www.businessinsider.com/us-nato-russian-militaries-increasingly-active-in-black-sea-2020-8>.